

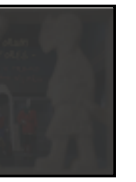

HRVATSKA VOJNA POVIJEST

Izložba u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika Split otvorena je uoči 130. obljetnice utemeljenja te ustanove. Stari hrvatski ratnici izvukli su ono najbolje iz MHAS-a, koji je stekao nova iskustva, implementirao novi pristup i nove tehnologije. To je velika vijest za hrvatsku arheologiju, povijest i muzeologiju, pa i cijelu našu nacionalnu baštinu

Tekst i foto: Domagoj Vlahović

Rekonstrukcija izgleda hrvatskog vladara i njegovih dostojanstvenika

HRVATSKA VOJNA POVIJEST

Baš kao i druge slične ustanove u svijetu, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika Split (MHAS) ima dvostruku ulogu. Ona nije samo muzeološka nego i znanstveno-istraživačka, no s nacionalnim značajem. Njegove stručnjakinje i stručnjaci rade praktički po cijeloj Hrvatskoj i otkrivaju te analiziraju tajne prošlosti naše zemlje. Ipak, prije svega baštiniči su istraživača iz XIX. i XX. stoljeća koji su se bavili srednjovjekovnom hrvatskom poviješću, a najviše onom koja se odnosi na vrijeme narodnih vladara, dakle, otprilike od VIII. do početka XII. stoljeća. Vrlo je vjerojatno da to razdoblje možda i najviše fascinira sve koji istražuju ili jednostavno vole našu povijest. Glavni je razlog u činjenici da u njemu leže sami korijeni hrvatskog naroda i naše samostalnosti. Isto tako, medievistika je globalno sve popularnija. U svojem izvornom obliku i kroz žanr fantastike došla je do široke publike kroz različite dokumentarne i igrane emisije i serije, filmove, knjige i računalne igre. Ne treba zaboraviti ni glavni okidač: izvanrednu HRT-ovu dokumentarnu seriju *Hrvatski kraljevi*, koja je bila premijerno prikazana 2011., a do danas je zadržala veliku popularnost i gledanost.

Multimedijska kombinacija dragocjenih izložaka, pisanih podataka, ilustracija i rekonstrukcija ispričala je veliku i pristupačnu priču

Izvanredno očuvana ratnička kaciga iz VI. stoljeća

MULTIMEDIJSKI PRISTUP – VELIKI ANGAŽMAN

Naš nedavni posjet izložbi *Chroatorum Bellatores* – ratnici u ranom srednjem vijeku, pokazao nam je velik i važan projekt MHAS-a. Kao što smo rekli, riječ je o iznimno značajnoj ustanovi, koja se s pravom može ponositi svojim istraživanjima i svojim stručnjacima. Međutim, velik izložbeni prostor MHAS-a, koji je pisac ovih redaka već posjećivao, dosad smo mogli nazvati – konzervativnim. Izložci poput Višeslavove krstionice fantastični su i imaju neprocjenjivu ne samo arheološku nego i nacionalnu vrijednost. Ali, puno uživanje u njima mogli su, osim arheologa, povjesničara i drugih stručnjaka, osjetiti samo najveći zaljubljenici u hrvatsku srednjovjekovnu povijest. Svjetski, a i sve više hrvatskih muzeja, u svojim stalnim postavima te izložbama sve više idu prema multimedijskom pristupu, koji je razumljiviji i jednostavniji, koji može doprijeti do široke publike, a najviše do djece i mladih. *Chroatorum Bellatores* velikim se dijelom drži upravo takvog pristupa.

Ono što autor izložbe i naš sugovornik Deni Tojčić (35) najviše ističe jest da je ona osmišljena, organizirana i realizirana najviše zahvaljujući djelatnicima i sredstvima samog MHAS-a. To je uključivalo i tzv. muzejsku radionicu, u kojoj su restauratori, konzervatori, fotograf... A multimedijski pristup tražio je njihov velik angažman. Na kraju, izložba je uz potporu Ministarstva kulture i medija svečano otvorena 18. svibnja 2023. na Međunarodni dan muzeja. Zanimljivo je da upravo ove godine MHAS slavi 130. obljetnicu. Utemeljen je 24. kolovoza 1893. u Kninu, pod imenom Prvi muzej hrvatskih spomenika. Pa, ima li bolji način proslave te obljetnice? Tojčić, koji je kustos i voditelj Zbirke srednjovjekovnog oružja i konjaničke opreme, skromno kaže da je otvorenje izložbe bilo planirano za prošlu godinu. Ideja postoji od 2019., ali

bržoj realizaciji ispriječila se pandemija i niz drugih stvari koje je tražio tako sveobuhvatan projekt, pa čak i neke adaptacijske radove u prostorijama MHAS-a.

MHAS se ponosi svojim *arhivom u kamenu* i drugim predmetima. "Naš materijal ne samo da je atraktivan nego je bitan jer se iz njega da iščitati jako mnogo o hrvatskoj srednjovjekovnoj prošlosti. No, srednjovjekovno oružje i ratnička oprema dosad su većinom bili u muzejskim depoima. Osnova naše ideje jest u tome da to prezentiramo javnosti, ali na način da posjetitelji dobiju jedan kvalitetan doživljaj te prošlosti", objašnjava nam Tojčić. S tom mišlju, autor se oslonio na dobro poznatu ekipu iz HMAS-a, a najviše na muzejsku *radionicu*, znajući da su oni, kako kaže, "svakako kreativniji od nas, arheologa". Svi su imali priliku izraziti vlastite zamisli i ideje te ih pokušati uklopiti u *Chroatorum Bellatores*. Naravno, sa svojim predmetima pomogle su i druge muzejske ustanove u Hrvatskoj, baš kao i institucije kao što su Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, Umjetnička akademija te Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Splitu. Pa i strana institucija: Akademija za srednjovjekovne studije Jaufre Rudel iz Gradisce d'Isongo na sjeveroistoku Italije. Konačan je rezultat – priča ispričana svima koji je žele čuti, pa i onima koji isprva možda i nisu bili zainteresirani!

POVIJESNI KRUG NA GALERIJU

Druženje s hrvatskim srednjovjekovnim ratnicima počinje na prvom katu muzeja u splitskoj četvrti Meje. Nakon što se popnete, dočekat će vas veliki displej na kojem se prikazuju fragmenti filma koji priča o padu Salone. *Srednjovjekovne zvukove* s filma čut ćete tijekom obilaženja cijele izložbe, koja se proteže ukrug, po cijeloj etaži, zapravo galeriji koja nadvisuje prizemlje i *stari* izložbeni prostor sa starohrvatskim kamenim spomenicima. Dok hodate tim *krugom*, proći ćete kroz šest izložbenih cjelina. Naravno, u fokusu su originalni predmeti, njih više od 250: srednjovjekovni mačevi, strijele, kacige, konjanička oprema... No, atraktivne su i rekonstrukcije naoružanja, opreme i odjeće ratnika i dostojanstvenika, u neke od njih *obučene* su odgovarajuće lutke u obliku ljudi. Rekonstruirana je, primjerice, i grobnica te kostur velikaša za kojeg postoji velika mogućnost da je riječ o knezu Borni (druga polovina VIII. st. – 821.). Naravno, uz svaki predmet mogu se pročitati potrebne informacije o njemu i njegovu podrijetlu, a uz pojedine cjeline, skupove predmeta ili ilustracije veći su tekstovi koji rekonstruiraju određeno razdoblje, osobu, događaj...

Likovne koncepcije Zorana Bobana i ilustracije Dalibora Popovića daju poseban pečat izložbi

Kopija velikaške grobnice iz IX. stoljeća. Možda je riječ o ostacima kneza Borne?

Ključna uloga u utemeljenju hrvatske države

"Naš arhiv u kamenu sadržava imena mnogih narodnih vladara, hrvatskih kneževa i kraljeva, ali i drugih dostojanstvenika čija je upravljačka uloga u doba neraskidivo povezana s ratovanjem. Oni pripadaju višoj društvenoj klasi, klasi vlasti, koja svoj položaj duguje uspješnom vođenju ili sudjelovanju u ratu. Ti ratnici su igrali važnu, možda i ključnu ulogu u utemeljenju hrvatske države u ranom srednjem vijeku, a potom i hrvatskog identiteta – pogotovo ako se uzme u obzir da je utemeljenje i održavanje takvih društvenih i misaonih koncepata možda ponajviše vezano za ratovanje, kako onda tako i danas. (...)"

(Iz prospekta *Chroatorum Bellatores* – ratnici u ranom srednjem vijeku, izdavač MHAS)

Tematsko-kronološke cjeline

1. Od pada Salone do dolaska Hrvata
2. Stvaranje hrvatske države
3. Vojska hrvatske kneževine
4. Hrvatsko pomorstvo
5. Vojska hrvatskog kraljevstva
6. Kralj Hrvatske i Dalmacije

Svoje posebne priče na izložbi dobili su hrvatski srednjovjekovni kneževi, pretorijanci, župani, konjanici, pješaci i logistika te mornarica.

Ako nemate predznanja, svakako ćete ga steći prolazeći izložbom. Ako ga pak imate, imat ćete i mnogo prilika da ga upotpunite. Primjerice, iz izložbe je definitivno jasno da su Hrvati u prvoj polovini IX. stoljeća imali jasno organizirano društvo, vladarski i ratnički ustroj kojem je uzor bila franačka država. Jako puno materijala na izložbi franačkog je podrijetla. Posebna su priča likovne koncepcije Zorana Bobana i ilustracije Dalibora Popovića. Potonje izvrsno potkrepljuju cijelu priču, a likovna su rekonstrukcija hrvatskih ratnika, vladara i događaja. Najjednostavnije ćemo se izraziti ako kažemo da su ilustracije u *ranosrednjovjekovnom stilu*. Uzor su im ilustracije iz Štutgartskog psaltira, biblijske knjige psalama iz IX. stoljeća pisane karolinškom minuskulom u kojoj je više od 300 ilustracija. Pažljivo razgledavanje izložbe otkrit će vam mnoštvo detalja koji stoje iza nje. Svaka sitnica, od osvjetljenja nadalje, pažljivo je planirana. Mladen Matijaca je kao voditelj tehničke izvedbe imao vrsne suradnike, među kojima su bili Ana Curić i Davor Maršić. A da izložba ima svoj *brend*, svoj vizualni identitet, pobrinuo se Ante Šundov, koji je dizajnirao logotip i promomaterijale. Deni Tojčić nabrojio nam je još mnoštvo suradnika, no mi smo ipak mogli izdvojiti samo neke.

51

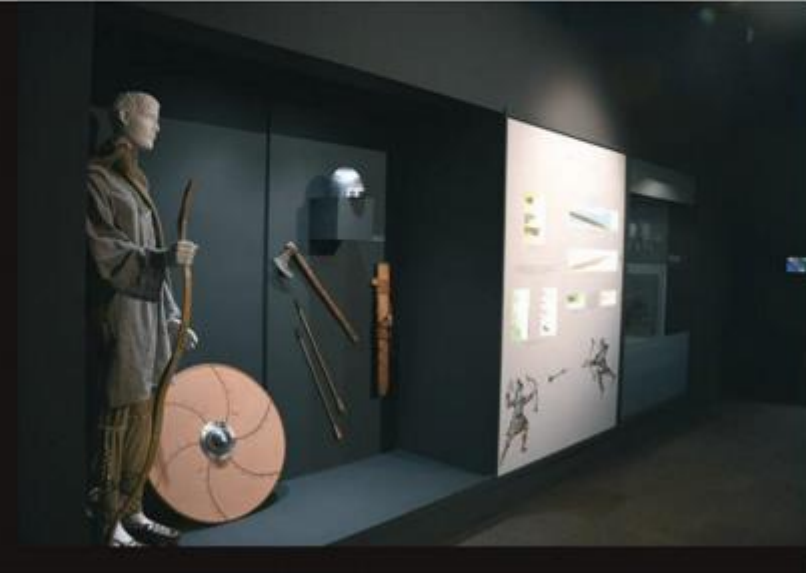
HRVATSKI VOJNIK • Br. 685 • 23. lipnja 2023.

HRVATSKA VOJNA POVIJEST

IMPULSI ZA NOVA ISTRAŽIVANJA

"Dok smo radili na projektu, mislio sam da je golem. Sad, kad je izložba otvorena i pao je teret s leđa, osjećam se opušteno. Drago mi je da je izložbu dobro prihvatila struka, ali i šira javnost. No, ne želim da ona bude nekakav kraj, nego poticaj Muzeju i meni da i dalje radimo na ovakvim projektima, pa čak i većim", govori nam Tojčić. Stari hrvatski ratnici izvukli su ono najbolje iz MHAS-a, koji je stekao nova iskustva, implementirao novi pristup i nove tehnologije. To nije samo dobra vijest za MHAS i njegove posjetitelje nego i za hrvatsku arheologiju, povijest i muzeologiju, pa i cijelu našu nacionalnu baštinu. Pred našom arheologijom još je puno tajni koje tek treba otkriti, puno novih priča za ispričati ili starih priča za obnoviti. Izložba nam je dala i jako puno impulsa za daljnji istraživački rad, nadam se da će pomoći novim saznanjima", kaže Tojčić. U tom će smjeru sigurno ići najava gostovanja izložbe *Knez iz Bojne* u HMAS-u (opširnije v. tekst *Knez iz Bojne*, HV br. 676). Pokušava se, u suradnji s Hrvatskim restauratorskim zavodom, izložbu dovesti u Split. Bit će zanimljivo usporediti nalaze s nalazima iz Crkvine u Biskupiji kod Knina. Riječ je o dva kapitalna nalaza, sa sjevera i juga Hrvatske, koji dijele dosta sličnosti i upućuju na jasnu povezanost hrvatskih krajeva u IX. stoljeću. U svakom slučaju, izložba *Chroatorum Bellatores* – ratnici u ranom srednjem vijeku, službeno je otvorena do 31. prosinca 2023. godine. No, uopće ne dvojimo da će u ovom ili nekom drugom obliku postati dio stalnog postava MHAS-a. U međuvremenu, svim hrvatskim vojnicima, ljubiteljima hrvatske povijesti, vojne povijesti i militarije, preporučujemo samo jedno: posjetite Muzej hrvatskih arheoloških spomenika Split što prije!

Rekonstrukcija hrvatskog ratnika s naoružanjem i opremom

Lubanja i facijalna rekonstrukcija muškarca iz grobnice kod Bribira datirane u IX. stoljeće

Blago, bogatstvo i priča

Kustos Tojčiću najdraže je što je izložba zanimljiva djeci. I onoj najmanjoj, koja o hrvatskom srednjem vijeku nisu još ni čula, i onoj većoj, koja prepoznaju neke predmete i priče iz svojih školskih lekcija. Ističe da tu vidi da izložba ima smisla, da su uspjeli. Kako Split ulazi u punu turističku sezonu, MHAS se nada da će ga posjetiti ituristi. Strancima su naviše lokacija izložbe namijenjeni QR-kodovi koje mogu skenirati pametnim telefonima i tako im informacije vezane uz svaki segment dolaze na engleskom jeziku. "Izlazimo izvan granica Lijepa Naše, pokazujemo naše blago, bogatstvo, našu priču koju smo pripremili", zaključuje autor

Deni Tojčić – autor izložbe, kustos i voditelj Zbirke srednjovjekovnog oružja i konjaničke opreme HMAS-a